

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

НАУКОВИЙ ВІСНИК
МЕЛІТОПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
СЕРІЯ: ПЕДАГОГІКА

1(16)' 2016

ЗАСНОВАНИЙ
У ВЕРЕСНІ 2008 РОКУ

ВИХОДИТЬ ДВІЧІ НА РІК

МЕЛІТОПОЛЬ
2016

Чорна Вікторія, Яковенко Ірина Виховання дітей старшого дошкільного й молодшого шкільного віку засобами мистецтва (з досвіду <i>Павлівської школи</i>)	127
Шевченко Юлія, Нестеровська Дар'я Розвиток слухового сприймання й уваги в дітей молодшого шкільного віку	133

СУЧАСНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Даць Олександр Вивчення медичної апаратури квантово-механічних методів дослідження й радіаційної фізики за допомогою віртуальних навчальних програм	137
Ідрісов Бахтійор Визначення компонентів системної підготовки майбутнього педагога в контексті компетентнісного навчання.....	143
Мазурок Тетяна, Черних Володимир Знання-орієнтовані технології в процесі визначення сформованості ІКТ-компетентностей учнів початкової школи на уроках інформатики.....	151
Малежик Михайло, Привольнев Максим Можливості аналізу SPSS STATISTICS для опрацювання результатів тестування.....	157
Мелаш Валентина, Гнатів Олена, Варениченко Анастасія Екологізація культурно-освітнього простору майбутніх педагогів: напрями координації.....	163
Молодиченко Валентин, Сердюк Алла Формування природничо-екологічної компетентності майбутнього вчителя початкової школи.....	167
Назарук Станіслава, Нікітін Сергіюш Форми популяризації і вивчення англійської мови (на матеріалі досліджень, проведених в обраних початкових школах міста Бяла Подляска)	171
Осадча Катерина, Марчук Микола Аналіз понятійного апарату парадигми візуального програмування.....	178
Рогущина Юлія Побудова персоніфікованих онтологічних баз знань на основі семантичних Wiki-ресурсів	183
Руднік Юлія Критеріальний підхід до визначення рівня готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування інноваційних технологій навчання іноземних мов	189
Сергієнко Володимир, Войтович Оксана Інформатизація навчального процесу підготовки майбутніх екологів	194
Сліпухіна Ірина, Чернецький Ігор Цифровий вимірювальний комплекс як формувальний чинник STEM-орієнтованого освітнього середовища	200
Стотика Ірина, Власенко Елеонора, Стотика Олександр Формування інструментально-виконавської компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва	210
Ткачук Галина Компетентнісний підхід у процесі технічної підготовки вчителя інформатики	217
Четверикова Тетяна Формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкової школи	223

ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ

Аліція Антас-Яшук Проблема бездомності. Вибрані ексистенційні аспекти.....	228
Криволап Олена Педагогічні умови підготовки вчителів до розвитку творчого потенціалу учнів у післядипломній освіті	234
Кучина Катерина Особливості	240

ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО Й МОЛОДШОГО ШКОЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА (З ДОСВІДУ ПАВЛИСЬКОЇ ШКОЛИ)

Вікторія Чорна, Ірина Яковенко

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Ключові слова:
Стаття присвячена актуальній темі організації естетичного виховання дітей старшого шкільного й молодшого шкільного віку. Автори звертаються до історико-педагогічного досвіду видатного українського педагога Василя Олександровича Сухомлинського на формування особистості дитини зокрема. Автори статті роблять висновок, що виховання дітей засобами мистецтва має важливу роль у формуванні особистості, розвитку інтересів, здібностей та творчості, а спонукає її до творчої діяльності.

Анотація:
Стаття присвячена актуальній проблемі організації естетичного виховання дітей старшого дошкільного й молодшого шкільного віку. Автори звертаються до історико-педагогічного досвіду видатного українського педагога Василя Олександровича Сухомлинського на формування особистості дитини зокрема. Автори статті роблять висновок, що виховання дітей засобами мистецтва має важливу роль у формуванні особистості, розвитку інтересів, здібностей та творчості, а спонукає її до творчої діяльності.

Resume:
The article is devoted to the actual problem of the organization of aesthetic education of the senior preschool and junior school age children. The authors refer to the historical and pedagogical experience of Pavlysh secondary school as a whole and to the views of the outstanding Ukrainian teacher Vasyl Sukhomlynsky on the formation of the creative component of pupils' personalities in particular. The authors conclude that the education of pupils through the means of art plays an important role in shaping the artistic taste of a personality, developing of interests, abilities to all types, genres of art, and encourages it to creative work.

Ключевые слова:
Старший дошкольный возраст; младший школьный возраст; виды искусства; В. Сухомлинский.

Ключевые слова:
старший дошкольный возраст; младший школьный возраст; виды искусства; В. Сухомлинский.

Key words:
senior preschool age; junior school age; types of art; V. Sukhomlynsky.

остановка проблеми. Духовне відродження, спостерігається нині в Україні, значно змушує суспільство до розв'язання проблеми виховання молодого покоління на найкращих зразках світового класичного й народного мистецтва, формуючи, таким чином, гармонійну, цілісну, творчу, естетично розвинену особистість. Саме використання засобів мистецтва, зокрема на уроках художньо-естетичного циклу, було й залишається однією з актуальних проблем естетичного виховання.

Педагогічна спадщина видатного педагога, вченого В. Сухомлинського й досвід його колективу вчителів Павлівської школи є цінним учасним вихователям молодого покоління. Їх завданням є суттєво змінити стан виховання дітей засобами мистецтва в загальноосвітній школі. Бо саме мистецтво завдяки своїй емоційності відчутно впливає на емоційно-духовну сферу особистості, поглиблює знання, формує загальну й естетичну культуру, що відповідає основним завданням естетичного виховання – навчати дитину бачити красу навколишнього світу, у красі людських стосунків, духовне благородство, доброту, чесність і на цій основі утверджувати себе в самому собі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковому внеском у вивчення життя й практичної

діяльності, різноманітних граней педагогічної системи В. Сухомлинського стали праці М. Антонця, М. Вашуленка, Г. Волкова, С. Заволоки, І. Зязюна, В. Смаля, О. Сухомлинської, М. Ярмаченка та ін.

Окремих аспектам педагогічної системи В. Сухомлинського присвячені дослідження Т. Будняк, М. Левківського, А. Луцюка, І. Наливайка, Л. Сіднева, К. Юр'євої та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз досвіду педагогічного колективу Павлівської школи й особисто В. Сухомлинського в естетичному розвитку школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема художньо-естетичного виховання молодого покоління засобами мистецтва була, є і буде актуальною на кожному етапі світового розвитку людства. І це цілком нормальне явище, оскільки ця система виховання не є сталою, а постійно змінюється, удосконалюється на кожному наступному етапі розвитку людини, що вимагає нових підходів, поглядів, ідей щодо завершення становлення естетичного виховання засобами мистецтва. Але розв'язуючи цю проблему, необхідно звертатися й ретельно вивчати педагогічну спадщину, яка формувалася впродовж багатьох століть, і на основі апробованих систем, що підтвердили свою

життєздатність та самостійність, будувати нову, яка б відповідала звитам сьогодення. У зв'язку з розбудовою нової незалежної держави, ми звертаємося до скарбниці найкращих надбань нашої національної освіти, культури й мистецтва. Саме такими є ідеї й погляди Василя Олександровича Сухомлинського на виховний потенціал мистецтва.

Постійно поліпшуючи навчально-виховний процес у школі, В. Сухомлинський мав велику повагу й авторитет серед учнів, педагогічного колективу школи й мешканців свого селища.

Про феномен В. Сухомлинського як людини, педагога, вченого згадує його колега: «З Василем Олександровичем працювати було цікаво й почесно. Ця непересічна людина, маючи глибокий аналітичний розум, уже в ті часи на основі математичних спостережень за дійсністю бачила, як поступово гине людська мораль, українська культура, засмічується мова. (Такій, як я, і на думку не спадало подібне.) Він шукав шляхи, як же врятувати від загибелі Людину? Наша катастрофа полягає саме у виродженні її, у відсутності патріотизму, а значить, і почуття власної гідності. Я весь час не можу собі відповісти, хто ж був Сухомлинський? Чому перед нами ставив завдання, щоб уже з першого класу в хаті кожного учня був портрет Т. Шевченка, увішаний рушниками, чому влаштовував систематично конкурси на краще читання його творів? А вишивання українських сорочок дівчатками ще з першого класу, виступи учнів в українських костюмах! У них ми виводили клас на демонстрації. У школі створені були дитячі ансамблі, хороший хор» [2, с. 55].

Провідне місце в контексті естетичної культури вчителя, на думку В. Сухомлинського, належить його морально-естетичній культурі, яка полягає в умінні створювати й підтримувати в навчально-виховному процесі атмосферу творчої співпраці, гуманних і демократичних взаємовідносин з учнями. Повага до особистості учня, шанування його людської гідності – ось риси справжнього вчителя. Дійсно моральний, гуманний підхід вимагає йти не від вихователя до дитини, а в усіх виховних діях виходити з інтересів і потреб особистості вихованця. Василь Олександрович закликав уміти бачити межі, у яких взагалі можливе педагогічне втручання. Про цю важливу проблему науковець одним з перших заговорив у вітчизняній педагогіці, обстоюючи право дитини на зону недоторканності в її внутрішньому світі. Порівнюючи дитинство з музикою, учений-гуманіст не тільки закликав учителя почути, зрозуміти, відчутти серцем у цій музиці насамперед світлі, життєрадісні мелодії, а й самому формувати гуманні взаємини

з оточенням і, особливо, з дітьми.

Значну увагу в естетиці на уроці В. Сухомлинський надавав єдності всіх видів мистецтва образотворчого, театрального, літературного. Тому з естетичного виховання будував так, щоб сприйняття чергувалося з виходами може зримо, наочно відчужено, шелест дубових гілок і спів жайворонка й зрілого колоса в їх обривах з творами різних видів мистецтва.

Ще наприкінці 40-х – коли уроки музики й образотворчого мистецтва в середніх і старших класах школи й педагогічний колектив мали умови для того, щоб ліквідувати естетичний вакуум, використовували засоби мистецтва.

Василь Олександрович (на громадських засадах) до мистецтва дитинства використовував для цього «музику природи» й у виховному процесі поступове переконання в «красі природи» й «музику навколишнього світу. Так «Школа радості під блакитним небом» свій шлях у світ чарівної природи у світ прекрасного починала переступала поріг Павлівського лісу.

Важливим засобом виховання в В. Сухомлинського є використання природи. Від краси природи до музики й живопису. В процесі проведення уроку не вважав Василю Олександрович за метою виховання, як поведінку, бесіду, вправи, привчання.

Як засіб розвитку уяви, дітей розглядав В. Сухомлинський й образотворче мистецтво. Розбиратися в тонкощах мистецтва вчителю необхідно оволодіти життєвими враженнями, які набуваються в спілкуванні з природою застосування образотворчого мистецтва не обмежувалась уроком. Можливість спостережливості, почуття здібності в галузі графіки мала бути у вчителя. Сам В. Сухомлинський ботаніку, історію, зоологію, математику, використовував креслення на класній дошці. Значення він надавав і

есіди за картинами, порівнюючи її готовкою до слухання музики, і ративнати з розповіді про художника та історію рення картин, складання плану, за яким буде кодити бесіда.

Це не знаючи букв, не навчившись читати ісати, діти починали малювати. Фарбами льоровими олівцями вони зображували, а іастиліну виліплювали все те, що привертало ю увагу. Так, ще в ранньому дитинстві иття маленької людини входило азотворче мистецтво.

З самого початку заснування «Школи радості і блакитним небом» Василь Олександрович давав неабиякого значення образотворчому мистецтву. Йшов другий тиждень у «Школі дості». Учитель попросив малюків: «Принесіть завтра альбоми й олівці, будемо малювати». Наступного дня, у призначений час вони зустрілися на галявині шкільної садиби. Василь Олександрович запропонував дітям, щоб вони подивилися навколо, і все, що найбільше їм подобається, те й зобразити у своїх малюнках. Перед ними був шкільний сад і дослідна ланка, освітлені осіннім сонцем. Діти побетали: одному подобалися червоні й жовті бузи, другому – схилені до землі голівки кашника, третьому – голубник, четвертому – оградні грона» [5, с. 3].

Малювання спонукало їх до самовираження ересів, бажань, почуттів і не суперечило родній потребі дитячого світу: відтворювати в своїй уяві фантастичні, казкові картини. Уроки малювання на природі з учнями початкових класів проводили деякі вчителі-класоводи, але здебільшого в усіх класах, згідно з навчальною програмою того часу, їх проводив учитель малювання, художник за фахом – Григорій Терентійович Зайцев. Учитель і учні йшли до лісу, до своїх улаштованих куточків краси, обабіжених бузком, шипшиною, маслиною, кашками, дубками. Або знаходили якісь інші куточки, затишні куточки навколишньої «краси природи». Ось як про це згадує учениця Київської середньої школи того часу: «Ми часто ходили до лісу з учителем малювання Зайцевим Григорієм Терентійовичем. Йшли до лісу на якусь галявину і він каже: «Сядіть на цю дуб». І ми сидимо й малюємо, а він нам виправляє, як треба гілочку малювати: «Восени, чи то навесні, тільки-но дуб листя вбрався».

Уряд з образотворчим мистецтвом Київській школі приділялась величезна увага до малювання школярів засобами музичного мистецтва. На думку видатного педагога, мистецтво – найсприятливіше тло, на якому виникає єдність вихователя й дітей. Багато чого має вчитель, який володіє музичними

здібностями, уміє співати чи грати на музичних інструментах. Але кожний педагог повинен мати вміння організувати слухання музики для того, щоб кожна дитина могла сприймати, розуміти її. В. Сухомлинський вимагав великої обережності й такту під час проведення вступної бесіди перед слуханням музики. Учитель мусить бути ознайомлений з особливостями засобів музичної виразності й стилю композитора. Вступна бесіда, яка є закінченою художньою розповіддю, має вводити дітей у світ образів твору, пробуджувати почуття, викликати в уяві яскраві картини.

Будучи на природі, діти слухали музичні твори. Перенесення класної кімнати на природу – у «зелений клас» чи в «куточок мрії», чи просто на берег ставка, чи зустрічаючи вранішню зорю, – усе це надавало безмежні можливості для створення більш ефективних умов для використання різних методів і прийомів у навчально-виховному процесі. Краса природи допомагала по-новому відчувати музику, красу навколишнього світу: «Як у живому, трепетному слові рідної мови, так і в музичній мелодії перед дитиною розкривається краса навколишнього світу. Та мелодія – ця мова людських почуттів – доносить до дитячої душі не тільки красу світу. Вона відкриває людську велич і гідність. У хвилини насолоди музикою дитина відчуває, що вона справжня людина. Душа дитини – це душа чутливого музиканта. У ній – туго натягнуті струни, і якщо ви зумієте торкнутися їх – задзвенить чарівна музика. І не лише в переносному, а й у прямому розумінні. Дитинство так само неможливо без музики, як неможливо без гри, без казки» [4, с. 3].

Привертає увагу відкриття, зроблене В. Сухомлинським, що дитяча душа однаково чутлива й до рідного слова, і до краси природи, і до музичної мелодії. І те, що було донесене в ранньому дитинстві до серця маленької людини, а саме – краса музичного твору, багатогранні відтінки людських почуттів, і те, що вона може піднятися на такий щабель культури, якого не можна досягнути жодними іншими засобами.

Для слухання «музики природи» використовувались всі пори року. Наприклад, ранньої осені, коли в прозорому повітрі виразно чується кожен звук, у надвечірню пору діти сиділи разом з учителем на зеленому лузі й слухали запропоновану мелодію «Політ джмеля» з опери «Казка про царя Салтана» М. Римського-Корсакова. Найігра музичних звуків знаходиться в дитячій емоційній відгук. Вони відчували, як джмель то наближається, то відлітає, чули вібрування пташок. Через деякий час слухання не раз ці мелодії, йшли

до квітучої медоносної трави, де звучить бджолина арфа, дзвонять дзвони. У дітей виникало захоплення – діти, аналізуючи, впізнавали майже таку ж саму мелодію, яку вони недавно почули, їм хотілося ще раз почути мелодію, записану на плівку.

Українська усна народна творчість – казки, прислів'я, загадки, пісні, ігри – також постійно привертала увагу видатного педагога своїми широкими виховними можливостями. Особливе місце у вихованні дітей, на його думку, належить казці, яка втілює світоглядні теорії, етичні й естетичні погляди й переконання народу. Казка, як уважав В. Сухомлинський, активна творчість усього духовного життя дитини, її почуттів, фантазії, волі, розуму. Але насамперед казка – це творчість учителя, який прагне через красу рідного слова донести до дітей духовне багатство народної культури, розвинути інтелектуальні, моральні, естетичні сили дитячої душі. Для того, щоб казка стала таким універсальним і ефективним засобом, вона має бути відповідно виконаною. Читання казки вимагає від педагога володіння культурою мови, мати артистизм і фантазію. Казка є тим різцем (її можна порівняти хіба що тільки з музикою), який відточує найтонші риси індивідуального мислення кожної дитини й водночас розкриває дитячі серця назустріч одне одному, творить тонкі інтелектуальні взаємини дитячого колективу. Творення казки – найщасливіші хвилини мого духовного спілкування з дітьми, а для них – незрівнянна радість мислення [6].

Значний вплив на виховання школярів Павлівської школи засобами мистецтва мали позакласні й позашкільні форми організації навчально-виховного процесу, зокрема колективні, групові, індивідуальні. Проводилися регулярно колективні екскурсії на природу, до міст України й республік колишнього СРСР. Але всі ці заходи були дуже тісно пов'язані з класно-урочною навчально-виховною роботою. Система позакласної творчої діяльності в практичній спадщині В. Сухомлинського забезпечувалася масовими та індивідуальними формами роботи. Ці форми перебували в логічному зв'язку. Індивідуальні форми використовувалися для максимально можливого забезпечення розвитку кожного учня. Цій меті слугували індивідуальні бесіди за матеріалами колекції грамплатівок, репродукцій картин, словесних скриньок, особистих бібліотек школярів та індивідуальне читання. Масові форми виховання були презентовані загальношкільними святами, вечорами, релієвими диспуатами, екскурсіями, публічними зустрічами, стінними газетами, радіогостями, конкурсними бесідами.

Великого значення в навчально-роботі з учнями в позакласній і поза роботі В. Сухомлинський надавав екскурсіям. Вони відбувалися в усі пори року, (до схід сонця), після уроків. Школярі м класів ходили до лісу, на степову на пасіку, у глибокий яр, байрак. екскурсій, які педагог називав под до джерел думки й рідного слова, діти не просто спостерігати, а й думати, ана милуватися красою природи, що є навколишнього світу. Вчителі Павлівської для цього приводили своїх вихованців й те саме місце декілька разів, де звертали увагу дітей на нові в забарвленні листя, неба. Ці вправи від велику роль у виробленні чутливості до до тонкощів його звучання, до музики і яка змінювалася протягом року. Спілкування дітей з природою надихало, привчало до всього прекрасного.

Василь Олександрович намагався зрозуміти для того, щоб учні Павлівської середньої могли ознайомитися з різними мистецтвами, а тому кожного року під час канікул він організовував екскурсії з екскурсбюро. Оскільки він їздив по Радянському Союзу, то мав можливість спілкуватися з директорами шкіл, списувався з ними, і ці люди були екскурсантів. З учнями обов'язково вчителі, а інколи й батьки, при цьому найцікавіше – був спеціально складений перспективний план з урахуванням особливостей школярів, наприклад, класі – поїздка до Канева, у 6-му до Полтави, а далі міста – Київ, І Ленінград та інші, де більше зосереджено історичних пам'яток, культурно-мистецьких установ, де можна було все це відвідати.

Величезне виховне значення для розвитку художньо-естетичних смаків школярів за образотворчого мистецтва мали в Павлівській школі виставки картин. Василь Олександрович уважав, що розглядання з дітьми картин – такий же складний засіб емоційно-естетичного впливу, як і музика. Конкретність образотворчого мислення в дитячі роки ускладнює розуміння перед вихованцями узагальнювального образотворчого мистецтва [2].

Привертає увагу добре спланована позакласна робота з музичного виховання Павлівської середньої школи. Методика виховання школярів як грань естетичного виховання передбачала цілеспрямований систематичний розвиток здібностей, формування емоційну чутливість, здатність розуміти й глибоко переживати зміст музики. Великого підсумком музичного виховання

івльській середній школі було формування
льної культури особистості.

самого початку роботи в середній
пиській школі В. Сухомлинський зумів
яки педагогічному колективові організувати
зв'язання широкої, різноманітної мережі
ків з різних видів мистецтва в позакласну
ту. Уже наприкінці 40-х – на початку
років у школі розпочинає роботу хоровий
ок, який організувала вчителька української
і та літератури Марія Костянтинівна Білодід.
тогдами Ганни Іванівни Сухомлинської,
була прекрасним знавцем української мови
тератури, мала чудовий голос. Марія
янтинівна збрала невеличкий гурт дівчаток,
мали бажання співати, і створила хоровий
ктив. Акомпанував хору вчитель фізики
сандр Олександрович Філіппов. Він добре
на баяні, акордеоні, балалайці, мандоліні,
пці. Олександр Олександрович був
расною людиною й педагогом, він мав
чезний авторитет як серед учнів, так і серед
гогів школи. Наприкінці 40-х років він
чаткував оркестровий гурток з учнями
иської школи. В. Сухомлинський помітив,
справа, за яку взявся О. Філіппов, мала
иякий успіх і поставив завдання перед
гогічним колективом, профспілковою
нізацією – придбати музичні інструменти.
я деяких клопотань Василя Олександровича
школи були закуплені нові музичні
ументи. Про цей період згадують учителі,
грацювали в той час у Павлівській середній
і: «Ми грали в шкільному оркестрі тут,
влиші. У нас було 36 чоловік в оркестрі
Василеві Олександровичу», – згадує
ухомлинський [2, с. 48].

ей оркестр існував десь до кінця 50-х років,
рівником був учитель фізики Філіппов
сандр Олександрович. У цьому оркестрі
и й викладачі, і учні. Це свідчить про те, що
вльській школі була вміло організована
рана творча когорта учителів-одномудців.
ому оркестрі грав першу скрипку Сергій
сандрович Сухомлинський; також брав
гь в оркестрі й Василь Олександрович – грав
андоліні, бо дуже любив цей музичний
умент. Багато інших учителів були
вними учасниками цього прекрасного
ктиву. Репертуар складався з українських
дних пісень, танців, а також з музичних
ів інших народів. Василь Олександрович
хав свій колектив і обов'язково досягав
вленої мети. Учасники струнного оркестру
лали в себе в школі, у селищному Будинку
гури, у багатьох школах району та області.
ені районного Будинку культури посідали
і місця, отримували премії, грамоти.
сестрі були такі музичні інструменти, як

балалайки (усі групи), мандоліни, гітари, баяни,
скрипки.

З уведенням до навчального плану уроків
співів і малювання в середніх і старших класах,
згідно з постановою тодішнього Міністерства
освіти СРСР (1956), перед директором
Павлівської школи постала проблема знайти
вчителя-музиканта за фахом. Через деякий час
він цю посаду запропонував Семенові
Йосиповичу Єфременку, який на той час
працював у районному центрі. Семен Йосипович
погодився й почав працювати вчителем співів
у Павлівській середній школі. Надалі вся
відповідальність і керівництво творчою
діяльністю школярів у навчально-виховному
процесі були покладені на С. Єфременка, хоч
деякий час О. Філіппов продовжував керувати
струнним оркестром.

Висновки. Ураховуючи сензитивність
школярів, В. Сухомлинський вказував на те, що
дитяча душа однаково чутлива й до рідного
слова, і до краси природи, і до музичної мелодії.
І те, що було донесено в ранньому дитинстві
до серця маленької Людини, зокрема краса
музичного твору, багатогранні відтінки
людських почуттів, зможе підняти її на такий
щабель культури, якого вона не досягне
жодними іншими засобами в інші періоди життя.

Аналізуючи процес виховання учнівської
молоді засобами мистецтва в історії педагогіки
й у науково-практичній діяльності
В. Сухомлинського, можна дійти висновку, що
виховання школярів засобами мистецтва містить
у собі специфічну функцію художньо-
естетичного виховання молодого покоління, яка
відіграє важливу роль у формуванні художнього
смаку особистості, розвитку інтересів,
здібностей до всіх видів і жанрів мистецтва, а
також спонукає її до творчої діяльності.

Одним з провідних видів мистецтва, що має
суттєвий вплив на молоде покоління,
В. Сухомлинський уважав художню літературу,
оскільки літературний, художній текст
покладений в основу спектаклю, оперної,
пісенної, програмно-симфонічної музики, кіно,
телебачення. Література як мистецтво слова,
про що свідчить творча спадщина
В. Сухомлинського, відіграла важливу роль
у навчально-виховному процесі Павлівської
середньої школи, а саме – у розвитку творчих
здібностей учнів, у сприйнятті творів мистецтва;
у формуванні художнього смаку та естетичного
ідеалу; у підготовці молодого покоління
до свідомого сприйняття значного потоку
інформації через різні види мистецтва –
музичного, образотворчого, театрального,
хореографічного, екранного (кіномистецтво,
телебачення).

Список використаних джерел

1. Антонеч М. Я. *Дидактичні проблеми загальноосвітньої школи в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського: монографія / Михайло Якович Антонеч. – К. : Вища школа, 2008. – 246 с.*
2. Наливайко І. П. Погляди Василя Олександровича Сухомлинського на мистецтво у школі: інтерв'ю з колегами та продовжувачами ідей педагога / І. П. Наливайко, В. В. Чорна. – Мелітополь, 2015. – 122 с.
3. Сухомлинский В. А. Заповеди красоты / В. А. Сухомлинский // Учительская газета. – 1963. – 26 ноября. – С. 2.
4. Сухомлинський В. О. Зростуть квіти дивної краси / В. О. Сухомлинський // Кіровоградська правда. – 1964. – 1 січня. – С. 4.
5. Сухомлинский В. А. Мысли о воспитании / В. А. Сухомлинский // Народное образование. – 1971. – № 4. – С. 3.
6. Сухомлинський В. О. Про красу людської душі / В. О. Сухомлинський // Молодий комунар. – 1961. – 13 жовтня. – С. 3–4.

Рецензент: Троїцька Т. С. – д. філософ. н., професор

Відомості про авторів:

Чорна Вікторія Володимирівна

chernajavika@gambler.ru

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,
Запорізька обл., 72312, Україна;

Яковенко Ірина Олександрівна

irinka.yakovenko@list.ru

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,
Запорізька обл., 72312, Україна
doi: <http://dx.doi.org/10.7905/nvmdpu.v0i16.1399>

Матеріал надійшов до редакції 02. 05. 2016 р.

Прийнято до друку 06.06.2016 р.

References

1. Antonets, M. Ya. (2008). *The didactic problems of secondary school pedagogical heritage: monograph*. Kyiv : Vyshcha shkola. [in Ukrainian]
2. Nalyvaiko, I. P., Chorna, V. V. (2015). *The Vasyl Sukhomlynsky on the art at school: interview with colleagues and successors of the teacher*. Melitopol : MDPU. [in Ukrainian]
3. Sukhomlynsky, V. A. (26.11.1963). The commandments of beauty. *Uchitelskaya gazeta*, 2. [in Russian]
4. Sukhomlynsky, V. O. (01.01.1964). There are flowers of amazing beauty. *Kirovohrads'ka pravda*. [in Ukrainian]
5. Sukhomlynsky, V. A. (1974). The thought of education. *Narodnoe obrazovanie*, 4, 3. [in Russian]
6. Sukhomlynsky, V. O. (13.10.1961). The beauty of the human soul. *Molodiy komunar*. [in Ukrainian]